

مقاله‌ی پژوهشی

بررسی آگاهی، نگرش و عملکرد نوجوانان دانش‌آموز در مورد اکستازی در مراکز پیش‌دانشگاهی زاهدان

خلاصه

مقدمه: طبق نظر سازمان جهانی بهداشت سوء مصرف مواد با آگاهی و نگرش ارتباط دارد. اکستازی از نظر ساختمان شیمیایی یکی از انواع آمفتامین‌هاست و یکی از مواد مورد سوء مصرف در کشور می‌باشد. هدف پژوهش حاضر، تعیین آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی زاهدان در مورد اکستازی می‌باشد.

روش کار: پژوهش حاضر یک مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی است که بر روی ۸۳۷ دانش‌آموز شهر زاهدان در سال ۱۳۸۷ که به روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شده بودند، انجام شد. ابزارهای پژوهش شامل یک پرسش‌نامه‌ی دموگرافیک و سه پرسش‌نامه‌ی بررسی آگاهی، نگرش و عملکرد نوجوانان در مورد اکستازی بودند که توسط پژوهشگر ساخته شده و روایی و پایایی آن‌ها مناسب بودند. تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و به کمک آمار توصیفی و آزمون‌های آماری تحلیل واریانس انجام شد.

یافته‌ها: سطح آگاهی اکثر دانش‌آموزان در مورد اکستازی (۶۰/۲ درصد) خوب بوده و اکثر آن‌ها (۷۷/۴ درصد) دارای نگرش خنثی نسبت به مصرف اکستازی بودند. یافته‌ها در زمینه‌ی عملکرد دانش‌آموزان در مورد اکستازی نشان داد که ۱۰۰ درصد دانش‌آموزان سابقه‌ی مصرف آن را نداشته‌اند.

نتیجه‌گیری: با وجود این که سطح آگاهی اکثر نوجوانان در مورد اکستازی متوسط و خوب است، از دیدگاه بیش از نیمی از آن‌ها، عدم آگاهی فرد یکی از مهم‌ترین دلایل گرایش به مصرف اکستازی ذکر شده است. شمار بالای افراد دارای نگرش خنثی نسبت به مصرف اکستازی می‌تواند نگران‌کننده باشد.

واژه‌های کلیدی: آگاهی، اکستازی، سوء مصرف مواد، عملکرد، نگرش، نوجوان

*مهین نادری‌فر

مرکز تحقیقات ارتقاء سلامت، دانشگاه

علوم پزشکی زاهدان

فرشته قلمجایی

مری پرستاری و بهداشت کودک و

خانواده، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی،

دانشگاه علوم پزشکی زاهدان

مجیدرضا اکبری‌زاده

استادیار گروه کودکان، دانشگاه علوم

پزشکی زابل

ابراهیم ابراهیمی طبعس

مری پرستاری داخلی جراحی،

دانشکده‌ی پرستاری و مامایی، دانشگاه

علوم پزشکی زاهدان

*مؤلف مسئول:

ایران، زاهدان، میدان مشاهیر، دانشگاه

علوم پزشکی زاهدان، دانشکده‌ی

پرستاری و مامایی، گروه کودکان

تلفن: ۰۵۴۱۲۴۳۶۶۵۹

m_naderifar@yahoo.com

تاریخ وصول: ۸۸/۱۲/۲۳

تاریخ تایید: ۸۹/۸/۱

بی‌نوشت:

این مطالعه پس از تایید کمیته‌ی پژوهشی و با حمایت مالی معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زاهدان انجام شده و با منافع نویسندگان ارتباطی نداشته است. از همکاری معاونت‌های محترم پژوهشی دانشگاه و دانشکده‌ی پرستاری، مسئولین مدارس نمونه‌گیری شده و مراکز تحقیقات ارتقاء سلامت زاهدان و تمام کسانی که در جمع‌آوری اطلاعات، نویسندگان را یاری نمودند قدردانی می‌گردد.

Original Article

An investigation in knowledge, attitude and performance of high school students regarding ecstasy abuse, Zahedan-2008

Abstract

Introduction: Ecstasy abuse is one of the risky behaviors. According to World Health Organization, there is a relationship between knowledge and attitude and drug abuse. The purpose of this study was to determine adolescents' knowledge, attitude and performance about ecstasy in west of Zahedan in 2008.

Materials and Methods: It was a cross-sectional study. Eight hundred 18 years old adolescents residing in west of Zahedan participated in this study. Adolescents' knowledge, attitude and performance were also determined by a questionnaire structured by the researcher. The questionnaires were filled out by participants after obtaining an informed consent and data was analyzed with some statistical software like SPSS and descriptive statistics methods, statistic tests, analysis and variance.

Results: The level of knowledge of most of adolescents about Ecstasy was fair (60.2 %) and most of them (77.4 %) had a neuter attitude toward using ecstasy. Findings regarding adolescents' performance indicated that 100% of students have not experienced ecstasy through their life.

Conclusion: On the basis of these findings, although the level of knowledge of most adolescents towards ecstasy was good and reasonable, lost of awareness was one of the most important reasons related to ecstasy abuse from the points of view of most of them. Therefore, it is recommended that informal educations should be performed in different advertising programs such as short messages, posters and video clips.

Keywords: Adolescent, Attitude, Ecstasy, Knowledge, Performance, Substance abuse

*Mahin Naderifar

Research Center of Health Welfare, Zahedan University of Medical Sciences

Fereshteh Ghaljaei

Instructor of nursing and mother and child's health, Faculty of nursing and midwifery, Zahedan University of Medical Sciences

Majid-Reza Akbarizadeh

Assistant professor of pediatrics, Zabol University of Medical Sciences

Ebrahim Ebrahimi Tabas

Instructor of surgery- internal nursing, Faculty of nursing and midwifery, Zahedan University of Medical Sciences

*Corresponding Author:

Department of pediatrics, Faculty of nursing and midwifery, Zahedan University of Medical Sciences, Mashahir Sq, Zahedan, Iran
Tel: +985412436659

m_naderifar@yahoo.com

Received: March. 13, 2010

Accepted: Oct. 23, 2010

Acknowledgement:

This study was approved and financially supported by the research committee of Vice Chancellor of Zahedan University of Medical Sciences. The authors had no conflict of interest with the results.

Vancouver referencing:

Naderifar M, Ghaljaei F, Akbarizadeh MR, Ebrahimi Tabas E. An investigation in knowledge, attitude and performance of high school students regarding ecstasy abuse, Zahedan-2008. *Journal of Fundamentals of Mental Health* 2011; 12(4): 710-9.

مقدمه

سوء مصرف مواد یکی از مشکلات بزرگ رفتاری در جامعه‌ی امروز بشری است، به طوری که سازمان بهداشت جهانی از آن به عنوان رویدادی نگران‌کننده در جهان یاد کرده است (۱). اعتیاد به مواد مخدر خانمان‌سوز است اما مشکل‌سازتر از آن اعتیاد به داروها و مواد شادی‌بخش است. بی‌شک برخی از نوجوانان و جوانان بدون داشتن آگاهی کافی، از این قرص‌ها به عنوان پایان‌دهنده‌ی غم‌های‌شان استفاده می‌کنند که متأسفانه آمارها در کشور نشانگر عمق این فاجعه است (۲). از میان گروه‌های سنی در معرض خطر، نوجوانان به دلایل خاص سنی از جمله ایجاد موقعیتی برای به چالش کشاندن احساسات خودمحوری، نمایش حس استقلال، به دست آوردن جواز ورود به گروه همسالان و تسکین تنش‌های دوران رشد، برای گرایش به این امر مستعدتر هستند و این امر موجب بروز مشکلاتی از جمله بزه‌کاری، اشاعه‌ی مصرف مواد در گروه همسالان، مشکلات تحصیلی، خودکشی و تداوم مصرف در بزرگسالی می‌شود (۱).

سوء مصرف دارو و مواد را می‌توان با بیانی ساده به هر گونه استفاده از داروها یا مواد به منظور تغییر خلق اطلاق کرد. تنها داروهای غیر مجاز نیستند که مورد سوء مصرف واقع می‌شوند بلکه موادی چون الکل، داروهای تجویز شده توسط پزشکان، حلال‌ها، سیگار و حتی قهوه نیز چنانچه در میزان زیان‌بار مصرف شوند، مشمول تعریف سوء مصرف مواد و داروها خواهند شد. با وجود تلاش‌های گوناگون در عرصه‌های آموزشی، بهداشتی و قضایی جهت پیشگیری از سوء مصرف مواد، این امر هم‌چنان در میان نوجوانان به صورت یک معضل حل نشده باقی مانده است (۳). در سنین بلوغ، نوجوانان به طور رایجی به سوء مصرف مواد روی می‌آورند. عوامل مختلفی چون سن، جنس، نژاد و ملیت، اعتقادات مذهبی، در دسترس بودن مواد، نگرش اجتماع نسبت به سوء مصرف مواد، موقعیت جغرافیایی، فشار گروه همسالان و وجود یک فرد معتاد در خانواده‌ی نوجوان از دلایل گرایش به سوء مصرف مواد در این گروه سنی است (۱). اکستازی یکی از مشهورترین مواد روان‌گردان رایج در بین جوانان امروزی است. ان-متیل-۳ و ۴

متیلن دی‌اکسی مت‌آمفتامین (ام دی ام آ)، مشهور به اکستازی یکی از مشتقات حلقه‌ای آمفتامین است که به طور تفریحی جهت کسب احساس سرخوشی، افزایش انرژی، افزایش حس اعتماد به نفس و مقاصد دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد (۴). این دارو در سال ۱۹۱۲ در آزمایشگاه مرک کشور آلمان تولید و در دهه‌ی هفتاد، اثرات درمانی بالقوه‌ی آن در ایالات متحده‌ی آمریکا کشف شد و پزشکان شروع به تجویز آن برای بیماران خود نمودند تا آن‌که در سال ۱۹۸۵ اکستازی برای پر کردن اوقات فراغت و مقاصد تفریحی مورد استفاده قرار گرفت. در همان سال مصرف آن در آمریکا ممنوع شد (۵). اکستازی از مواد مخدر صنعتی محسوب شده و دارای خواص تحریک‌کنندگی دستگاه عصبی و توهم‌زایی است و به لحاظ ساختمان و اثرات، مشابه آمفتامین‌ها و داروهای توهم‌زا می‌باشد. آمفتامین‌ها سرعت فعالیت سیستم اعصاب را افزایش داده و به همین دلیل به انرژی‌زایی شهرت دارند (۲).

مطالعات انجام شده، حاکی از افزایش سوء مصرف این دارو می‌باشند. مطالعه‌ای که در استرالیا انجام شد، نشان داد که میزان استفاده از اکستازی در افراد بالای چهارده سال از ۸ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۱۱ درصد در سال ۲۰۰۱ رسیده است. این آمارها نشان می‌دهند که در بین دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان میزان سوء مصرف اکستازی از ۸ به ۱۱ درصد رسیده و از هر ۹ دانش‌آموز، یک نفر آن را تجربه کرده است. اکثر مصرف‌کنندگان اکستازی در جهان در گروه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال و پس از آن در گروه سنی ۱۲ تا ۱۷ سال قرار دارند (۶). سوء مصرف این دارو موجب بروز اثرات ناگواری از جمله هیپرترمی، خشکی دهان، تاکی‌کاردی، تهوع، اضطراب، اختلالات خواب و افسردگی می‌گردد. حتی یک بار استفاده از این دارو ممکن است موجب مرگ شود. خطر مرگ پس از اولین استفاده از این دارو، از یک مورد در هر ۲۰۰۰ مصرف‌کننده تا یک مورد در هر ۵۰۰۰۰ متفاوت است (۳). متأسفانه استفاده از اکستازی در یکی دو سال گذشته در ایران نیز رایج شده و در اشکال مختلف و به فرم‌ها، اسامی و رنگ‌های گوناگون و حتی با قیمت‌های بسیار اندک در بازارهای مخفی یافت می‌شود. مطالعه‌ای با عنوان بررسی میزان آگاهی و نگرش

می‌رسد. بدیهی است در این موارد تلاش باید از مدارس آغاز شود، زیرا مدارس نقش عمده‌ای را در انتقال ارزش‌ها، تدوین استانداردها و دادن اطلاعات به کودکان و نوجوانان ایفا می‌کنند (۲). بارها شاهد اثرات ناگوار مصرف این ماده توسط نوجوانان در بخش‌های مسمومیت و اورژانس‌های پزشکی بیمارستان‌ها بوده‌ایم و از سوی دیگر کمتر هفته‌ای است که در روزنامه‌ها شاهد خبرهای ناگواری از این امر نباشیم. انجام این پژوهش اطلاعات پایه را به امید داشتن جامعه‌ای با نوجوانان سالم در آینده فراهم می‌سازد. بنا بر این، این پژوهش به منظور بررسی آگاهی، نگرش و عملکرد نوجوانان دانش‌آموز در مورد اکستازی در مراکز پیش‌دانشگاهی شهر زاهدان، سال ۱۳۸۷ صورت گرفت.

روش کار

این پژوهش حاضر، یک مطالعه‌ی توصیفی تحلیلی از نوع مقطعی می‌باشد که در سال ۱۳۸۷ در مراکز پیش‌دانشگاهی زاهدان انجام گردید. جامعه‌ی پژوهش شامل نوجوانان دانش‌آموز پسر و دختر مقطع پیش‌دانشگاهی زاهدان بود. حجم نمونه‌ی مورد نیاز برای این مطالعه ۸۳۷ نفر برآورد و از روش چندمرحله‌ای تصادفی در این پژوهش استفاده شد. جهت نمونه‌گیری در این پژوهش به این ترتیب اقدام گردید که در مرحله‌ی اول لیست مراکز پیش‌دانشگاهی روزانه از آموزش و پژوهش تهیه شد و سپس تعدادی از مراکز پیش‌دانشگاهی دخترانه و پسرانه به طور تصادفی انتخاب و از بین کلاس‌های این مراکز، مجدداً به روش تصادفی کلاس یا کلاس‌هایی برای انجام پژوهش انتخاب شدند و کل افراد هر کلاس در صورت تمایل به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند. روش جمع‌آوری اطلاعات، ۳ پرسش‌نامه‌ی پژوهشگر ساخته بود. به ابتدای پرسش‌نامه‌ی اول تعدادی سؤال در زمینه‌ی اطلاعات جمعیت‌شناختی شامل جنس، سن، رتبه‌ی تولد، وضعیت اقتصادی خانواده، نوع سرپرستی، وضعیت تحصیلی، سابقه‌ی مصرف سیگار در نوجوان و مصرف مواد یا داروهای غیرمجاز در افراد خانواده یا بستگان وی، اضافه گردید.

۱- پرسش‌نامه‌ی بررسی آگاهی نوجوانان در مورد اکستازی: این پرسش‌نامه میزان آگاهی نوجوانان را در مورد ماهیت،

دانشجویان دانشگاه‌های بیرجند نسبت به قرص‌های اکستازی در سال تحصیلی ۸۴-۸۳ توسط معاشری و همکاران در سال ۱۳۸۴ انجام شد که در بررسی میزان آگاهی دانشجویان، ۶۳/۶ درصد در سطح ضعیف، ۲۹/۴ درصد در سطح متوسط و فقط ۷ درصد در سطح بسالایی قرار داشتند. ۱۳/۶ درصد از دانشجویان این قرص‌ها را دیده و فقط ۴/۳ درصد از این قرص‌ها استفاده کرده بودند. دست‌اندرکاران معتقدند که بیشترین مصرف‌کنندگان این دارو در ایران جوانانی هستند که در مهمانی‌های شبانه در شمال شهر تهران شرکت می‌کنند. گزارشاتی نیز از مصرف اکستازی در استان‌های گیلان، مازندران، فارس، هرمزگان و کیش موجود است (۷). در استان سیستان و بلوچستان با مراجعه به پزشکی قانونی زاهدان و کسب اطلاعات، عنوان نمودند که افرادی که با مسمومیت با اکستازی مراجعه می‌نمایند، زیاد هستند، اما چون در آزمایشات درخواستی که به آزمایشگاه‌های کرمان فرستاده می‌شود، این ماده تجزیه نمی‌شود، آمار دقیقی از این مورد در دسترس نمی‌باشد. بنا بر این باید به دنبال راهکارهای دیگری برای کنترل این معضل بزرگ بود، زیرا امروزه با وجود تحولات عمیق فرهنگی و تغییر در شیوه‌های زندگی، بسیاری از افراد در رویارویی با مشکلات زندگی روزانه فاقد توانایی‌های ضروری و اساسی می‌باشند و همین امر یکی از دلایل آسیب‌پذیری آنان در برابر مشکلات به شمار می‌آید (۳).

افزایش یا اصلاح آگاهی، باعث نگرش مثبت در افراد شده و نگرش قابل تبدیل به رفتار و عملکردی است که به ارتقای سلامت فرد و جامعه کمک می‌کند. بنا بر این نقص یا فقدان آگاهی در کنار نگرش غلط، موجب بروز مشکلات رفتاری در نوجوانان خواهد شد (۲). پژوهش حاضر مشخص می‌کند نوجوانان دارای چه سطحی از آگاهی در مورد اکستازی بوده و چه نوع نگرشی نسبت به مصرف این ماده دارند و در این گروه سنی چه عواملی در گرایش به مصرف اکستازی مهم‌تر است. با توجه به این که آمار و ارقام مستندی در زمینه‌ی مصرف اکستازی توسط نوجوانان در ایران وجود ندارد و میزان بروز این مورد مخصوصاً در میان دانش‌آموزان دبیرستانی در حال افزایش است، انجام پژوهش حاضر ضروری به نظر

و درصد و میانگین محاسبه گردید.

۳- پرسش‌نامه‌ی بررسی عملکرد نوجوانان در مورد اکستازی: این پرسش‌نامه شامل دو بخش بود. بخش اول شامل یک سؤال در مورد سابقه‌ی مصرف اکستازی در نوجوانان بود. در صورتی که واحدهای مورد پژوهش جواب مثبت به این سؤال می‌دادند، عملکرد آنان مثبت تلقی می‌شد. در راهنمای پرسش‌نامه از افرادی که به سؤال فوق جواب مثبت داده بودند خواسته شده بود به ۱۰ سؤال باز بخش دوم که به بررسی الگوی مصرف اکستازی (سن شروع مصرف، طول مدت، نحوه‌ی دسترسی، الگوها، زمان‌های رایج، دفعات، میزان و نحوه‌ی مصرف) می‌پردازد، پاسخ دهند. برای هر کدام از موارد یادشده، فراوانی محاسبه شد. روایی پرسش‌نامه‌ها از طریق اعتبار محتوا توسط ۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشکده‌ی پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی زاهدان تعیین و پس از اعمال پیشنهادات و تغییرات لازم تایید شد. ضریب پایایی پرسش‌نامه‌ها از طریق آلفای کرونباخ تعیین شد. ضریب پایایی (α) برای پرسش‌نامه‌های آگاهی نوجوانان در مورد اکستازی و نگرش به آن به ترتیب ۰/۶۷ و ۰/۸۹ محاسبه گردید. پس از اخذ معرفی‌نامه از دانشگاه و ارایه‌ی آن به مراکز بهداشتی‌درمانی و کسب موافقت جهت انجام پژوهش، پژوهشگر خود را به واحدهای مورد پژوهش معرفی و هدف از انجام پژوهش را بیان کرده و رضایت آنان را جهت شرکت در تحقیق جلب نمود. سپس نحوه‌ی پاسخگویی به پرسش‌نامه شرح داده شد و پرسش‌نامه در اختیار نمونه‌ها قرار گرفت. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای توصیف داده‌ها از جداول توزیع فراوانی و برای تحلیل آن‌ها از آزمون تحلیل واریانس و ضریب همبستگی استفاده شد.

نتایج

به میزان ۶۴/۴ درصد از واحدهای پژوهش، پسر و ۳۵/۶ درصد دختر بودند. سطح تحصیلات پدر در ۲۰/۴ درصد نمونه‌ها در حد دیپلم، ۱۳ درصد دانشگاهی و ۲۱/۵ درصد بی‌سواد بودند. سطح تحصیلات مادر در ۱۵/۱ درصد نمونه‌ها دیپلم، ۴/۳ درصد دانشگاهی و ۳۵/۵ درصد بی‌سواد بودند. بیشترین درصد

الگوهای مصرف و آثار جانبی جسمی و روانی ناشی از مصرف اکستازی می‌سنگد. طراحی سئوالات آن بر اساس اطلاعات عملی موجود در مورد اکستازی انجام شده است. در این ابزار ۱۰ سؤال با پرسش‌های چهارگزینه‌ای مطرح شد، به هر گزینه‌ی درست نمره‌ی ۲ و به هر گزینه‌ی نادرست نمره‌ی صفر تعلق می‌گرفت و آگاهی با نمرات ضعیف (۰-۶)، متوسط (۷-۱۳) و خوب (۱۴-۲۰) تقسیم‌بندی شد.

۲- پرسش‌نامه‌ی بررسی نگرش نوجوانان نسبت به مصرف و دیدگاه نوجوانان نسبت به دلایل گرایش به مصرف اکستازی: این پرسش‌نامه شامل دو بخش بود که بخش اول آن به بررسی نگرش نوجوانان نسبت به مصرف اکستازی پرداخته و شامل ده عبارت در زمینه‌ی مصرف اکستازی است که به صورت عبارات مثبت و منفی بیان می‌شود. پاسخ گزینه‌ها به صورت لیکرت پنج بخشی از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم تنظیم و برای هر کدام از پاسخ‌ها نمره‌ای بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده است. نمره‌گذاری این ابزار با توجه به جهت مثبت و منفی عبارات انجام شد، به این ترتیب که انتخاب گزینه‌های کاملاً موافقم و موافقم در همه‌ی عبارات به جز عبارات ۱، ۶ و ۱۰ به ترتیب ۵ و ۴ امتیاز داشت. انتخاب گزینه‌های مخالفم و کاملاً مخالفم نیز در همه‌ی عبارات به جز عبارات ۱، ۶ و ۱۰، به ترتیب ۲ و ۱ امتیاز داشت. در سه عبارت ۱، ۶ و ۱۰ روند امتیازدهی معکوس بود. انتخاب گزینه‌ی نظری ندارم در همه‌ی عبارات ۳ امتیاز داشت. دامنه‌ی امتیازات از ۱۰ تا ۵۰ بود و افراد به سه گروه به شرح زیر تقسیم شدند. الف- دارای نگرش منفی نسبت به مصرف اکستازی (۱۰-۲۰) امتیاز. ب- دارای نگرش خنثی نسبت به مصرف اکستازی (۲۱-۳۰) امتیاز. ج- دارای نگرش مثبت نسبت به مصرف اکستازی (بیشتر از ۳۰ امتیاز). بخش دوم پرسش‌نامه به بررسی دیدگاه نوجوانان نسبت به دلایل گرایش به مصرف اکستازی می‌پردازد که در این بخش دلایل گرایش به سوء مصرف مواد در ۲۰ بند مطرح شد. امتیازات هر یک از دلایل بر حسب اهمیت به صورت بی‌اهمیت=۱ امتیاز، کم‌اهمیت=۲ امتیاز، اهمیت متوسط=۳ امتیاز و اهمیت زیاد=۴ امتیاز، در نظر گرفته و در نهایت دلایل مذکور بر حسب اهمیت از دیدگاه نوجوانان به صورت فراوانی

در مورد اکتساز و وضعیت اقتصادی ارتباط معنی داری وجود دارد و درصد بیشتری از دانش آموزان دارای نگرش منفی، وضعیت اقتصادی خوب یا متوسط دارند ($P < 0/019$). آزمون مجذور خی نشان داد بین سطح آگاهی دانش آموزان در مورد اکتساز و نوع سرپرستی ارتباط معنی داری وجود ندارد و در هر دو گروه دانش آموزان که با پدر و مادر و سایر اقوام زندگی می کنند، ۹ درصد دارای نگرش منفی نسبت به مصرف این ماده هستند ($P > 0/27$). آزمون مجذور خی نشان داد بین نگرش دانش آموزان در مورد اکتساز و مصرف مواد مخدر در خانواده اختلاف معنی داری وجود دارد و ۱۱ درصد از دانش آموزان دارای نگرش منفی، سابقه مصرف مواد مخدر در خانواده داشته اند ($P < 0/001$). نتایج پژوهش در زمینه عملکرد دانش آموزان نشان می دهد که ۱۰۰ درصد دانش آموزان سابقه مصرف اکتساز را نداشتند (جدول ۱).

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی آگاهی، نگرش و عملکرد دانش آموزان پیش دانشگاهی شهر زاهدان در زمینه اکتساز سال ۱۳۸۷

متغیر	فراوانی	درصد
آگاهی	ضعیف (۶-۱۰)	۱۸
	متوسط (۱۳-۷)	۳۱۵
	خوب (۲۰-۱۴)	۵۰۴
	جمع	۸۳۷
نگرش	منفی (۲۰-۱۰)	۸۱
	خنثی (۳۰-۲۱)	۶۴۸
	مثبت (بیشتر از ۳۰)	۱۰۸
	جمع	۸۳۷
عملکرد	مصرف	۰
	عدم مصرف	۸۳۷
	جمع	۸۳۷

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج، سطح آگاهی در مورد اکتساز در بیش از نیمی از واحدها (۶۰٪) خوب است و ۳۷ درصد از آنها نیز دارای آگاهی متوسط در مورد این ماده می باشند. نتایج پژوهش حاضر با یافته های تحقیقات والیان^۱ همخوانی دارد.

پدران (۳۳/۳ درصد) شغل آزاد، ۲۹/۸ درصد کارمند و ۷/۵ درصد بی کار و هم چنین ۸۶ درصد مادران خانه دار بودند. وضعیت اقتصادی در بیشترین درصد نمونه ها (۶۸/۸ درصد) متوسط و در ۴/۳ درصد، ضعیف می باشد. ۸۸/۱ درصد دانش آموزان با پدر و مادر خود زندگی می کردند. ۶۴/۵ درصد از دانش آموزان سابقه مصرف مواد مخدر در خانواده را داشتند. ۶ درصد از دانش آموزان سابقه مصرف سیگار را عنوان می کردند. نتایج پژوهش در زمینه آگاهی دانش آموزان نشان می دهد که بیش از نیمی از دانش آموزان از آگاهی خوب و تنها کمتر از ۳ درصد از آگاهی ضعیف برخوردار بودند (جدول ۱). آزمون مجذور خی نشان داد که بین جنس و میزان آگاهی در مورد اکتساز ارتباط معنی داری وجود دارد که ۷۰/۱ درصد پسران از سطح آگاهی خوبی برخوردار بودند که این میزان در دختران ۴۲/۳ درصد بوده است ($P < 0/001$).

آزمون مجذور خی نشان داد بین سطح آگاهی دانش آموزان در مورد اکتساز و وضعیت اقتصادی ارتباط معنی داری وجود دارد، درصد بیشتری از دانش آموزانی که وضعیت اقتصادی خوب یا متوسط داشته اند، از سطح آگاهی بهتری برخوردار بودند ($P < 0/001$). بین سطح آگاهی دانش آموزان در مورد اکتساز و نوع سرپرستی ارتباط معنی داری وجود دارد، درصد بیشتری از دانش آموزان دارای سطح آگاهی خوب و متوسط با پدر و مادر زندگی می کنند ($P = 0/001$). آزمون مجذور خی نشان داد که بین سطح آگاهی دانش آموزان در مورد اکتساز و مصرف مواد مخدر در خانواده ارتباط معنی داری وجود دارد و ۴۵ درصد دانش آموزانی که سابقه مصرف مواد مخدر در خانواده نداشتند از آگاهی خوب برخوردار بودند ($P < 0/001$). نتایج پژوهش در زمینه نگرش دانش آموزان نشان می دهد که ۷۷/۴ درصد از دانش آموزان از نگرش خنثی و تنها ۹/۷ درصد از نگرش منفی برخوردار بودند (جدول ۱). آزمون مجذور خی نشان داد بین نگرش پسران و دختران در مورد اکتساز ارتباط معنی داری وجود دارد و درصد بیشتری از دختران نسبت به پسران دارای نگرش منفی در مورد این ماده هستند ($P < 0/001$). بین نگرش دانش آموزان

^۱Valiane

در پژوهش یاد شده، مشخص شد سطح آگاهی اغلب نوجوانان از خطرات و عوارض سوء مصرف اکستازی متوسط و یا خوب است. آزمون مجذور خی نشان داد که بین سطح آگاهی پسران و دختران در مورد اکستازی اختلاف معنی‌داری وجود دارد و درصد بیشتری از دختران نسبت به پسران دارای سطح آگاهی خوب در مورد این ماده هستند (۸). نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های تحقیق گاما^۱ و همکارانش همخوانی ندارد. آن‌ها دریافتند سطح آگاهی نوجوانان در مورد مواد غیرمجاز از جمله اکستازی از لحاظ آماری، در دو جنس تفاوتی ندارد. جهت تعیین آگاهی نوجوانان در مورد اکستازی بر حسب ارزیابی نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده، آزمون مجذور خی ارتباط معنی‌داری را بین آگاهی نوجوانان در مورد اکستازی و ارزیابی نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده‌ی خویش نشان داد، آگاهی نوجوانانی که وضعیت اقتصادی خانواده خود را در حد متوسط یا خوب ارزیابی کرده بودند، بیش از نوجوانانی بود که ارزیابی آن‌ها از وضعیت اقتصادی خانواده‌شان ضعیف بوده است (۹). یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات یزدان‌دوست و همکاران که دریافتند مصرف مواد در خانواده‌هایی با وضعیت اقتصادی ضعیف یا عالی بیشتر از خانواده‌های دارای وضعیت اقتصادی متوسط است، همخوانی ندارد. ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۸۵ وضعیت اقتصادی اغلب مصرف‌کنندگان اکستازی را در ایران خوب گزارش کرده است (۷). بین سطح آگاهی دانش‌آموزان در مورد اکستازی و نوع سرپرستی اختلاف معنی‌داری وجود دارد و درصد بیشتری از دانش‌آموزان دارای سطح آگاهی خوب (۶۵/۵ درصد) و متوسط (۳۴/۶ درصد) با پدر و مادر زندگی می‌کنند. نتایج نشان داد بین سطح آگاهی دانش‌آموزان در مورد اکستازی و مصرف مواد مخدر در خانواده اختلاف معنی‌داری وجود دارد. در نوجوانانی که سابقه‌ی مصرف مواد مخدر را در خانواده ندارند، ۴۵ درصد سطح آگاهی خوب و در نوجوانانی که مصرف مواد مخدر در خانواده دارند، ۷/۵ درصد آگاهی خوب دارند که نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های تحقیقات معاشری همخوانی دارد (۷).

بیشترین درصد پاسخ‌های صحیح به سئوالات آگاهی، به ترتیب به سئوالات زیر بوده است: اگر فرد مصرف‌کننده اکستازی همزمان از مواد یا داروهای غیرمجاز دیگر استفاده کند، چه خطری او را تهدید می‌کند؟ (۷۸/۴٪ پاسخ درست) حافظه و قدرت تمرکز افرادی که اکستازی مصرف می‌کنند، به چه صورت تغییر می‌کند؟ (۷۷٪ پاسخ درست) اکستازی (اکس) چیست؟ (۷۶/۸٪ پاسخ درست). نتایج نشان می‌دهد که اکثر واحدها (۷۷/۴٪) نسبت به مصرف اکستازی، نگرش خنثی دارند. این نتیجه با یافته‌های تحقیق دی‌آلمدیا^۲ و آرجوسیلوا^۳ همخوانی ندارد. در پژوهش آن‌ها اکثر واحدها (۶۷/۳٪) نسبت به مصرف اکستازی نگرش مثبت داشتند. عدم همخوانی موجود ممکن است به دلیل آن باشد که پژوهش، تنها روی مصرف‌کنندگان اکستازی انجام شد. آزمون خی بین نگرش پسران و دختران در مورد مصرف اکستازی، ارتباط معنی‌داری را نشان داد و درصد بیشتری از دختران (۱۲/۱٪) نسبت به مصرف اکستازی دارای نگرش منفی بودند. این نتایج با نتایج سیدفاطمی همخوانی دارد (۱۱). آزمون خی دو ارتباط معنی‌داری را بین نگرش دانش‌آموزان در مورد اکستازی و ارزیابی نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده‌ی خویش نشان داد و درصد نوجوانانی که وضعیت اقتصادی خانواده‌ی خود را عالی یا خوب و یا متوسط ارزیابی کرده بودند، بیش از نوجوانانی بود که ارزیابی آن‌ها از وضعیت اقتصادی خانواده‌شان ضعیف بوده است. یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج یزدان‌دوست و منصور که دریافتند مصرف و نگرش مثبت نسبت به مواد مخدر در خانواده‌هایی که وضعیت اقتصادی ضعیف یا عالی دارند بیشتر از کسانی است که وضعیت اقتصادی متوسط دارند، همخوانی ندارد (۱۰، ۱۲). نتایج نشان داد که بین نگرش دانش‌آموزان در مورد اکستازی با نوع سرپرستی در خانواده‌ی آن‌ها، ارتباط معنی‌داری وجود دارد. ۷۲ درصد دانش‌آموزانی که با پدر و مادر زندگی می‌کردند، نگرش منفی نسبت به این ماده داشتند. سپرده بیان کرده است که فقط عامل زندگی با پدر و مادر موجب در امان ماندن نوجوان از خطر گرایش به

³De Almedia⁴Araujo Silva²Gamma

دانش آموز در مورد اکستازی با متغیرهای جنس، وضعیت اقتصادی خانواده، نوع سرپرستی و سابقه مصرف مواد در خانواده ارتباط دارد یا نه، یافته‌های پژوهش ارتباط معنی‌داری را بین سطح آگاهی، نگرش و عملکرد دانش‌آموزان در مورد اکستازی و جنسیت دانش‌آموز، ارزیابی نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده، نوع سرپرستی و سابقه مصرف مواد در خانواده نشان داد. نتایج بررسی پرسش‌نامه‌ی مهم‌ترین دلایل گرایش به مصرف اکستازی از دیدگاه نوجوانان کدامند، نشان داد که از دیدگاه نوجوانان، به ترتیب نوع فرهنگ خانواده‌ها (۶۵/۶٪)، تشویق یا توصیه‌ی همسالان و دوستان (۵۸/۲٪)، نقص در ایمان و اعتقادات مذهبی نوجوان (۵۳/۷٪) و عدم آگاهی خود فرد (۵۳٪) دارای اهمیت زیاد می‌باشند. نتایج پژوهش حاضر با مطالعات وانگ^۲ و همکاران که دریافتند همسالانی که خود مصرف‌کننده‌ی داروها و مواد غیرمجاز هستند، موجب تقویت رفتار سوءمصرف در نوجوانان می‌شوند و تاثیر گروه همسالان و دوستان در بروز و ادامه‌ی سوءمصرف مواد مهم‌تر از نقش خانواده و تاثیر والدین است، همخوانی دارند (۱). یافته‌های پژوهش نشان داد با وجود این که سطح آگاهی اکثر نوجوانان در مورد اکستازی متوسط و خوب است، از دیدگاه بیش از نیمی از آن‌ها، عدم آگاهی فرد، یکی از مهم‌ترین دلایل گرایش به مصرف اکستازی ذکر شده است. بنا بر این پیشنهاد می‌شود که آموزش‌های غیررسمی به صورت‌های مختلف تبلیغاتی مانند پیام‌های کوتاه، پوستر و نمائنگ با استفاده از تلویزیون‌های نصب شده در اماکن عمومی و یا نصب در جایگاه‌های مخصوص تبلیغات در سطح شهر و با استفاده از وجود هنرمندان و قهرمانان ملی و ورزشی در جهت افزایش آگاهی عمومی اجرا شود. در تدوین محتوا یا اجرای این برنامه‌ها پرستاران کودکان یا پرستاران بهداشت جامعه و روان‌پرستاران می‌توانند نقش موثری داشته باشند. به منظور تاثیر بیشتر برنامه‌های پیشگیری از مصرف مواد برای نوجوانان، از خود آن‌ها به ویژه پسران در اجرا و حتی طراحی برنامه‌ها استفاده شود. هم‌چنین در مورد شیوه‌های آموزش‌های رسمی و غیررسمی در زمینه‌ی پیشگیری از مصرف مواد، از

سوءمصرف مواد نخواهد شد. زیرا عوامل درون خانواده مانند ازهم گسیختگی خانوادگی، وجود مشکلات، روابط خانوادگی ضعیف، پرخاشگری یا بی‌تفاوتی والدین، انعطاف‌پذیری کم در تصمیم‌گیری و حل کشمکش‌ها و عدم وابستگی فرد به نهاد خانواده در این امر دخیل هستند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های این محققین همخوانی دارد (۱۳). یافته‌ها نشان داد که بین نگرش دانش‌آموزان در مورد اکستازی با سابقه مصرف مواد در خانواده ارتباط معنی‌داری وجود دارد. یزدان‌دوست بر تاثیر اعتیاد والدین بر بروز سوءمصرف مواد در فرزندان تاکید نموده و بیان می‌کند زمانی که والدین مواد مخدر مصرف می‌کنند، احتمال بیشتری وجود دارد که فرزندان‌شان نیز به این امر گرایش بیشتر داشته باشند. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌های این محققین همخوانی دارد (۱۰). یافته‌های پژوهش در رابطه با تعیین عملکرد دانش‌آموزان در مورد اکستازی بر حسب جنس، ارزیابی نوجوان از وضعیت اقتصادی خانواده، نوع سرپرستی و سابقه مصرف مواد در خانواده نشان داد که عملکرد ۱۰۰ درصد نوجوانان، منفی می‌باشد و هیچ‌کدام از نمونه‌ها مصرف این ماده را نداشته‌اند. مطالعات جاکوبسن^۱ و همکاران نشان داد ۴/۳ درصد از دانش‌آموزان کلاس هشتم، ۶/۶ درصد از کلاس دهمی‌ها و ۱۰/۵ درصد از دانش‌آموزان سال آخر دبیرستان، حداقل یک بار در زندگی خود مصرف اکستازی را تجربه کرده‌اند. یافته‌های مذکور با نتایج پژوهش حاضر همخوانی ندارد (۱۴). ستاد مبارزه با مواد مخدر ایران آمار مصرف‌کنندگان اکستازی را در سال ۱۳۸۰، بیش از ۴۰۰۰۰ نفر ذکر کرده، تاکید می‌نماید که اکثر آن‌ها را دانش‌آموزان و نوجوانان تشکیل می‌دهند (۷). بارونی نیز در مطالعه‌ای که در کافی‌شاپ‌های مناطق یک تا پنج تهران انجام داد، دریافت حدود ۲۰ درصد از افراد ۱۵ تا ۲۵ ساله‌ی مراجعه کننده به این اماکن، مصرف‌کننده‌ی اکستازی هستند. بر طبق پژوهش‌های انجام شده اکثر مصرف‌کنندگان اکستازی در جهان در گروه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال و پس از آن در گروه سنی ۱۲ تا ۱۷ سال قرار دارند (۱۶). در راستای پاسخگویی به فرضیه‌ی پژوهش که آگاهی، نگرش و عملکرد نوجوانان

^۱Wong^۲Jacobsen

نقش مهم خانواده در این زمینه برگزار گردد و برگزاری این برنامه‌ها از طریق مدارس و یا رسانه‌های گروهی (به ویژه تلویزیون) به طور مستمر با بهره‌گیری از صاحب‌نظران فرهنگی صورت گیرد. محدودیت‌های این پژوهش شامل عدم تمایل دانش‌آموزان به شرکت در پژوهش، تداخل با کلاس‌ها و زنگ‌های ورزش بود.

نظرات نوجوانان استفاده شود. برنامه‌های غنی‌سازی اوقات فراغت در هر دو جنس با تاکید بیشتر در پسران اجرا شود. در پژوهش حاضر، از دیدگاه اکثر نوجوانان نوع فرهنگ خانواده‌ها، تشویق یا توصیه‌ی همسالان و دوستان و نقص در ایمان و اعتقادات مذهبی به عنوان دلایل گرایش به مصرف اکستازی ذکر شده است بنا بر این پیشنهاد می‌شود که برنامه‌هایی جهت آموزش خانواده‌ها در مورد اهمیت هویت فرهنگی و ملی و

References

1. Wong DL, Hockenbery MJ, Wilson M, Winkestein M, Kline N. Nursing care of infants and children. 7th ed. Philadelphia: Mosby; 2003: 831-84.
2. Alimohamadzadeh Kh. [Ecstasy]. 1st ed. Tehran: Ferdowsi; 2005: 11, 26. (Persian)
3. De Almedia SP, Araujo Silva MT. Ecstasy (MDMA): Effects and pattern of use. Reported by users in Saopaulo. Rev Brass Psychiatr 2003; 125(1): 11-7.
4. Sadock BJ, Sadock VA. Kaplan & Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry; 10th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2007:407-12.
5. McCann UD, Ricaurte GA. Amphetamine (or Amphetamine-like)-Related Disorders. In: Sadock BJ, Sadock VA, Ruiz P. (editors). Kaplan & Sadock's comprehensive textbook of psychiatry. 9th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2009: 1289-96.
6. Panagopoulou I, Ricciardelli LA. Harm reduction and decision making among recreational ecstasy users. Int J Drug Policy 2005; 16: 54-64.
7. Moasheri N, Miri MR, Mashireghi HR, Eslami MR. [A study of Birjand university students knowledge and attitude towards taking ecstasy pills]. Journal of Birjand University of Medical Sciences 2007; 13(4): 55-60. (Persian)
8. Valiani M, Samoei R, Manshaei GR. [The role of life skills education on prevention of drug addiction]. Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research. 2004; 25: 17-23. (Persian)
9. Gamma A, Brandeis D, Brandeis R, Vollenweider FX. The P3 in ecstasy polydrug users during response inhibition and execution. J Psychopharmacol 2005; 19(5): 504-12.
10. Yazdandoost Z, Naseri S, Gholizadeh S, Hadavand N, Taghadosi I. [Male students' opinion toward effective factors on Ecstasy tendency]. Guilan nursing journal 2005; 14(2): 57-63. (Persian)
11. Seyed Fatemi N, Khoushnava Foumani F, Behbahani N, Hosseini F. [Knowledge and performance of adolescents towards ecstasy abuse, in the west area of Tehran]. Iranian journal of nursing 2006; 19(46): 29-41. (Persian)

12. Mansor S. [the Survey of effectiveness of socio-economic factors on drug addiction in rehabilitation center in Kerman]. MS. Dissertation. Shiraz: Shiraz University, College of social sciences, 1997. (Persian)
13. Sepordeh P. [Family role in youth addiction]. MS. Dissertation. Tehran: Tehran University, College of social sciences, 2004: 197-9. (Persian)
14. Jacobsen LK, Mencil WE, Pugh KR, Skudlarski P. Preliminary evidence of hippocampal dysfunction in adolescent MDMA (ecstasy) users: Possible relationship to neurotoxic effects. *Psychopharmacol* 2004; 173: 383-90.
15. Barooni Sh, Mehrdad R, Akbari Eh. [Ecstasy using among youth between 15-25 years in Tehran coffee-shop, 5th region]. *Journal of Tehran University of Medical Sciences* 2008; 65(11): 49-54. (Persian)
16. Vollenweider FX, Geyer M, Greer G. Acute neuropsychological effects of MDMA and ethanol (co-)administration in healthy volunteers. *Psychopharmacol* 2008; 197(3): 465-74.